

WYROK TRYBUNAŁU (dziesiąta izba)

z dnia 30 maja 2018 r. (*)

Odesłanie prejudycjalne – Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących – Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego – Rozporządzenie (WE) nr 883/2004 – Zagadnienia objęte rozporządzeniem – Artykuł 3 – Oświadczenia państw członkowskich zgodnie z art. 9 – Emerytura pomostowa – Kwalifikacja – Ustawowe systemy przedemerytalne – Wyłączenie zasady sumowania okresów na mocy art. 66

W sprawie C-517/16

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (Polska) postanowieniem z dnia 20 września 2016 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 4 października 2016 r., w postępowaniu:

Stefan Czerwiński

przeciwko

Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Gdańsku,

TRYBUNAŁ (dziesiąta izba),

w składzie: A. Borg Barthet, pełniący obowiązki prezesa izby, M. Berger i F. Biltgen (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: E. Tanchev,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Gdańsku przez radcę prawnego A. Bońtruczka,
- w imieniu rządu polskiego przez B. Majczyną, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu duńskiego przez J. Nymanna-Lindegreña, M.N. Lyshøja i C. Thorninga, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Parlamentu Europejskiego przez A.M. Dumbravan i A. Pospíšilovą Padowską, działającą w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Rady Unii Europejskiej przez A. Norberga i K. Pleśniaka, działających w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Komisji Europejskiej przez D. Martina i A. Szmytkowsk?, działających w charakterze pełnomocników,

podjęwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii, wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 1, 3 i 9, a także wartości art. 66 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. 2004, L 166, s. 1 – wyd. spec. w j. z. polskim, rozdz. 5, t. 5, s. 72), zmienionego rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 465/2012 z dnia 22 maja 2012 r. (Dz.U. 2012, L 149, s. 4) (zwanego dalej „rozporządzeniem nr 883/2004”).

2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach postępowania toczącego się pomiędzy Stefanem Czerwińskim a Zakładem Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Gdańsku (Polska, zwanym dalej „ZUS-em”) w przedmiocie odmowy uznania przez ZUS za okresy składkowe, celem ustalenia Stefanowi Czerwińskiemu prawa do emerytury pomostowej, okresów zatrudnienia zainteresowanego w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG).

Ramy prawne

Porozumienie o Europejskim Obszarze Gospodarczym

3 Na podstawie art. 29 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym z dnia 2 maja 1992 r. (Dz.U. 1994, L 1, s. 3):

„Dla zapewnienia swobodnego przepływu pracowników i osób pracujących na własny rachunek umawiające się strony zapewniają w dziedzinie zabezpieczenia społecznego, stosownie do postanowień załącznika VI, pracownikom oraz uprawnionym osobom od nich zależnym, w szczególności:

- a) zaliczenie wszystkich okresów uwzględnianych w prawie poszczególnych państw, w celu nabycia i zachowania prawa do świadczenia oraz naliczenia wysokości świadczenia;
- b) wypłatę świadczeń osobom mającym miejsce zamieszkania na terytoriach umawiających się stron”.

4 Załącznik VI do Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym, zmieniony decyzją Wspólnego Komitetu EOG nr 76/2011 z dnia 1 lipca 2011 r. (Dz.U. 2011, L 262, s. 33), wymienia w pkt I, zatytułowanym „Koordynacja ogólnego zabezpieczenia społecznego”, rozporządzenie nr 883/2004 i jego kolejne zmiany.

Prawo Unii

5 Zgodnie z motywem 33 rozporządzenia nr 883/2004:

„Niezbędne jest ujęcie w zakresie niniejszego rozporządzenia ustawowych systemów przedemerytalnych i zagwarantowanie w ten sposób zarówno równego traktowania i możliwości eksportowania świadczeń przedemerytalnych, jak i przyznawania zainteresowanej osobie

Źwiadcze? rodzinnych i zdrowotnych, zgodnie z przepisami niniejszego rozporz?dzenia; jednak zasada sumowania okresów nie powinna by? w??czona, jako ?e ustawowe systemy przedemerytalne wyst?puj? tylko w bardzo ograniczonej liczbie pa?stw cz?onkowskich”.

6 Artyku? 1 tego rozporz?dzenia, zatytu?owany „Definicje”, brzmi nast?puj?co:

„Do celów stosowania niniejszego rozporz?dzenia:

[...]

x) okre?lenie »Źwiadczenie przedemerytalne« oznacza: wszystkie Źwiadczenia pieni??ne inne ni? zasi?ek dla bezrobotnych lub wcze?niejsze Źwiadczenie z tytu?u staro?ci, [...] udzielane od okre?lonego wieku pracownikom, którzy ograniczyli, zaprzestali lub zawiesili sw? daj?c? wynagrodzenie prac?, do wieku, w którym kwalifikuj? si? do emerytury lub do wcze?niejszej emerytury, a których otrzymywanie nie jest uzale?nione od tego, czy zainteresowana osoba pozostaje w dyspozycji s?u?b zatrudnienia w?a?ciwego pa?stwa; »wcze?niejsze Źwiadczenie z tytu?u staro?ci« oznacza Źwiadczenie udzielane przed osi?gni?ciem zwyk?ego wieku emerytalnego, które albo jest nadal przyznawane po osi?gni?ciu wspomnianego wieku, albo jest zast?powane innym Źwiadczeniem z tytu?u staro?ci;

[...]”.

7 Artyku? 3 tego rozporz?dzenia, zatytu?owany „Zagadnienia obj?te rozporz?dzeniem”, stanowi w ust. 1:

„Niniejsze rozporz?dzenie stosuje si? do ca?ego ustawodawstwa odnosz?cego si? do nast?puj?cych dzia?ów zabezpieczenia spo?ecznego:

[...]

d) Źwiadcze? z tytu?u staro?ci;

[...]

i) Źwiadcze? przedemerytalnych;

[...]”.

8 Artyku? 6 tego samego rozporz?dzenia stanowi, co nast?puje:

„O ile niniejsze rozporz?dzenie nie stanowi inaczej, w?a?ciwa instytucja pa?stwa cz?onkowskiego, której ustawodawstwo uzale?nia:

- nabycie, zachowanie, przys?ugiwanie lub odzyskanie prawa do Źwiadcze?,
- obj?cie przez ustawodawstwo, lub
- dost?p do lub zwolnienie z ubezpieczenia obowi?zkowego, fakultatywnego kontynuowanego lub dobrowolnego,

od spełnienia okresów ubezpieczenia, zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania, bierze pod uwagę w niezbędnym zakresie okresy ubezpieczenia, zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania spełnione na podstawie ustawodawstwa każdego innego państwa członkowskiego, tak jakby były to okresy spełnione na podstawie stosowanego przez nie ustawodawstwa”.

9 Artykuł 9 rozporządzenia nr 883/2004 stanowi:

„1. Państwa członkowskie powiadamiają pisemnie Komisję Europejską o oświadczeniach złożonych zgodnie z art. 1 lit. I), o ustawodawstwie i systemach, o których mowa w art. 3, o zawartych konwencjach, o których mowa w art. 8 ust. 2, o oświadczeniach minimalnych, o których mowa w art. 58, i o braku systemu ubezpieczenia, o którym mowa w art. 65a ust. 1, jak też o istotnych zmianach. W powiadomieniach tych określa się datę, od której niniejsze rozporządzenie stosować się będzie do systemów wskazanych przez państwa członkowskie.

2. Powiadomienia te przedkłada się corocznie Komisji Europejskiej i stanowi przedmiot koniecznego ogłoszenia”.

10 Artykuł 66 tego rozporządzenia stanowi, że „[w] przypadkach, w których stosując się do ustawodawstwa uzależnia prawo do świadczeń przedemerytalnych od spełnienia okresów ubezpieczenia, zatrudnienia lub pracy na własny rachunek, nie mają zastosowania przepisy art. 6”.

Prawo polskie

11 Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych z dnia 19 grudnia 2008 r., tekst jednolity (Dz.U. z 2015 r., poz. 965) (zwanej dalej „ustawą o emeryturach pomostowych”) prace w szczególnych warunkach to prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku; wykaz prac w szczególnych warunkach określa załącznik nr 1 do ustawy.

12 Artykuł 3 ust. 3 omawianej ustawy definiuje prace o szczególnym charakterze jako prace wymagające szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej, których możliwości należącego do wykonywania w sposób niezagrażający bezpieczeństwu publicznemu, w tym zdrowiu lub życiu innych osób, zmniejsza się przed osiągnięciem wieku emerytalnego na skutek pogorszenia sprawności psychofizycznej, związanego z procesem starzenia się; wykaz prac o szczególnym charakterze określa załącznik nr 2 do ustawy.

13 Artykuł 4 ustawy o emeryturach pomostowych określa warunki, jakie należy spełnić celem nabycia prawa do emerytury pomostowej. Przysuguje ono pracownikowi, który:

„1) urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r.;

2) ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat;

3) osiągnięty wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn;

- 4) ma okres składowy i nieskładowy [...] wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn;
- 5) przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy [o emeryturach pomostowych] lub art. 32 i art. 33 ustawy [z dnia 17 grudnia 1998 r.] o emeryturach i rentach z [Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2016 r., poz. 887)];
- 6) po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 [ustawy o emeryturach pomostowych];
- 7) nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy”.

14 Zgodnie z art. 8 ustawy o emeryturach pomostowych pracownik wykonujący prace w szczególnych warunkach wymienione w pkt 20, 22 i 32 załącznika nr 1 do ustawy, który spełnia warunki określone w jej art. 4 pkt 1 oraz 4–7, nabywa prawo do emerytury pomostowej, jeżeli osiągnął wiek wynoszący co najmniej 50 lat dla kobiet i co najmniej 55 lat dla mężczyzn oraz ma okres pracy w szczególnych warunkach wynoszący co najmniej 10 lat.

15 Zgodnie z art. 16 tej ustawy prawo do emerytury pomostowej ustaje albo z dniem poprzedzającym dzień nabycia prawa do emerytury, która jest ustalona decyzją organu rentowego lub innego organu emerytalno-rentowego, określonego w odrębnych przepisach, albo z dniem osiągnięcia przez uprawnionego wieku emerytalnego, albo z dniem śmierci uprawnionego.

16 Artykuł 6 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (zwanej dalej „ustawą emerytalną”) stanowi:

„1. Okresami składowymi są następujące okresy:

- 1) ubezpieczenia;

[...]

2. Za okresy składowe uważa się również przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r. następujące okresy, za które została opłacona składka na ubezpieczenie społeczne albo za które nie było obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne:

- 1) zatrudnienia po ukończeniu 15 lat życia:

[...]

d) obywateli polskich za granicą – u innych pracodawców zagranicznych, jeżeli w okresie pracy za granicą były opłacone składki na ubezpieczenie społeczne w Polsce; [...]”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

17 Stefan Czerwiński, urodzony dnia 1 stycznia 1951 r., udowodnił 23 lata i 6 miesięcy okresów składowych i nieskładowych w Polsce.

18 Ponadto w latach 2005–2011 świadczył on pracę na statku w Niemczech w charakterze drugiego mechanika oraz jako starszy mechanik na statku w Norwegii. Podczas tego okresu zatrudnienia opłacał on składki odpowiednio na rzecz niemieckiej i norweskiej instytucji ubezpieczeniowej.

19 W dniu 12 czerwca 2013 r. zainteresowany złożył w ZUS-ie wniosek o emeryturę pomostową.

20 Decyzją z dnia 31 lipca 2013 r. ZUS odmówił ustalenia Stefanowi Czerwińskiemu prawa do emerytury pomostowej, wskazawszy, że na dzień 1 stycznia 2009 r. nie udowodnił on 15 lat pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, jak również nie udowodnił wymaganego na mocy tej samej ustawy 25-letniego okresu składkowego i nieskładkowego.

21 Stefan Czerwiński odwołał się od tej decyzji.

22 Wyrokiem z dnia 28 stycznia 2015 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (Polska) oddalił odwołanie. W ocenie tego sądu S. Czerwiński legitymuje się wymaganym 15-letnim stażem pracy w szczególnych warunkach, lecz nie może on wykazać 25 lat ogólnego stażu ubezpieczeniowego, ponieważ okresy odprowadzania składek za granicą nie mogą zostać w tym celu uwzględnione.

23 Sąd Apelacyjny w Gdańsku III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (Polska), rozpatrując apelację wniesioną przez S. Czerwińskiego od powyższego wyroku, powziął wątpliwości co do kwalifikacji emerytury pomostowej.

24 Choć oświadczenie złożone przez polskie władze na podstawie art. 9 rozporządzenia nr 883/2004 wskazuje, że emerytura pomostowa należy do kategorii świadczeń przedemerytalnych, sąd odsyłający stawia sobie pytanie, czy emerytur tych nie należyaby uznać za świadczenia z tytułu starości. Sąd ten stwierdza w tym kontekście, że należyaby ustalić, czy zakwalifikowanie świadczenia do jednego z działów zabezpieczenia społecznego wymienionych w art. 3 rozporządzenia nr 883/2004, dokonane przez właściwy organ krajowy w oświadczeniu, które dane państwo członkowskie musi złożyć na podstawie art. 9 tego rozporządzenia, ma charakter definitywny, czy też może podlegać ocenie sądów krajowych.

25 Sąd odsyłający stwierdza, że gdyby emerytura pomostowa została zakwalifikowana jako świadczenie z tytułu starości, miałyby zastosowanie zasada sumowania okresów ubezpieczenia przewidziana w art. 6 rozporządzenia nr 883/2004.

26 Natomiast, gdyby emerytura pomostowa miała należeć do kategorii świadczeń przedemerytalnych, pojawiałoby się pytanie, czy wykluczenie zasady sumowania okresów ubezpieczenia, jakie wynika z art. 66 rozporządzenia nr 883/2004, jest zgodne z wynikającą z art. 48 lit. a) TFUE funkcją ochronną w dziedzinie zabezpieczenia społecznego.

27 W tych okolicznościach Sąd Apelacyjny w Gdańsku postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy dokonana przez państwo członkowskie w oświadczeniu złożonym na podstawie art. 9 rozporządzenia nr 883/2004 kwalifikacja danego świadczenia jako odnoszącego się do konkretnego działu zabezpieczenia społecznego, wymienionego w art. 3 tego rozporządzenia, może podlegać ocenie przez organ lub sąd krajowy?

2) Czy świadczeniem z tytułu starości w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. d) rozporządzenia nr 883/2004 jest emerytura pomostowa wynikająca z ustawy [...] o emeryturach pomostowych?

3) Czy wyłączenie – w odniesieniu do świadczeń przedemerytalnych – zasady sumowania okresów ubezpieczenia (art. 66 i motyw 33 rozporządzenia nr 883/2004) realizuje funkcję ochronną w dziedzinie zabezpieczenia społecznego, wynikającą z art. 48 lit. a) [TFUE]?”.

W przedmiocie pytania pierwszego

28 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy zakwalifikowanie świadczenia społecznego do jednego z działań zabezpieczenia społecznego wymienionych w art. 3 rozporządzenia nr 883/2004, dokonane przez właściwy organ krajowy w oświadczeniu złożonym przez państwo członkowskie na podstawie art. 9 ust. 1 tego rozporządzenia, ma charakter definitywny czy też może podlegać ocenie sądów krajowych.

29 Trybunał orzekł w odniesieniu do oświadczenia składanego na podstawie art. 9 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004, że państwa członkowskie mają obowiązek składania oświadczeń w sprawie ustawodawstw i systemów dotyczących świadczeń z zabezpieczenia społecznego, które wchodzi w zakres przedmiotowy stosowania tego rozporządzenia i do których te państwa członkowskie są zobowiązane się zastosować, jednocześnie przestrzegając wymogów wynikających z art. 4 ust. 3 TUE (zob. podobnie wyrok z dnia 3 marca 2016 r., Komisja/Malta, C-12/14, EU:C:2016:135, pkt 36).

30 Z ustanowionej w art. 4 ust. 3 TUE zasady lojalnej współpracy wynika bowiem, że każde państwo członkowskie powinno w celu złożenia oświadczeń, o których mowa w art. 9 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004, przeprowadzić staranne badanie własnych systemów zabezpieczenia społecznego i, jeżeli zaistnieje taka potrzeba, po przeprowadzeniu takiego badania wskazać je w oświadczeniach jako systemy wchodzące w zakres stosowania tego rozporządzenia (zob. podobnie wyrok z dnia 3 marca 2016 r., Komisja/Malta, C-12/14, EU:C:2016:135, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo).

31 Tym samym oświadczenia te ustanawiają domniemanie, że ustawodawstwa krajowe zgłoszone na podstawie art. 9 rozporządzenia nr 883/2004 wchodzi w zakres przedmiotowy stosowania tego rozporządzenia i co do zasady wiążą inne państwa członkowskie (wyrok z dnia 3 marca 2016 r., Komisja/Malta, C-12/14, EU:C:2016:135, pkt 38).

32 Natomiast okoliczności, że ustawa lub przepisy krajowe nie zostały wymienione w oświadczeniu, o którym mowa w art. 9 rozporządzenia nr 883/2004, nie może sama w sobie dowodzić tego, że owa ustawa czy owe przepisy nie są objęte zakresem stosowania tego rozporządzenia (zob. podobnie wyroki: z dnia 11 lipca 1996 r., Otte, C-25/95, EU:C:1996:295, pkt 20 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 19 września 2013 r., Hliddal i Bornand, C-216/12 i C-217/12, EU:C:2013:568, pkt 46).

33 Trybunał wielokrotnie bowiem orzekł, że rozdział pomiędzy świadczeniami wyłączoneymi z zakresu stosowania rozporządzenia nr 883/2004 a świadczeniami objętymi tym zakresem opiera się zasadniczo na elementach konstytutywnych każdego świadczenia, w szczególności jego celach i warunkach przyznania, a nie na okoliczności, czy ustawodawstwo krajowe kwalifikuje świadczenie jako świadczenie z tytułu zabezpieczenia społecznego (wyroki: z dnia 27 marca 1985 r., Scrivner i Cole, 122/84, EU:C:1985:145, pkt 18; z dnia 11 lipca 1996 r., Otte, C-25/95, EU:C:1996:295, pkt 21; z dnia 5 marca 1998 r., Molenaar, C-160/96, EU:C:1998:84, pkt 19 i przytoczone tam orzecznictwo).

34 W każdym razie, aby przepisy krajowe mieściły się w zakresie stosowania rozporządzenia nr 883/2004, muszą odnosić się do jednego z ryzyk wymienionych wyraźnie w art. 3 ust. 1 tego rozporządzenia (zob. podobnie wyroki: z dnia 27 marca 1985 r., Scrivner i Cole, 122/84,

EU:C:1985:145, pkt 19; z dnia 11 lipca 1996 r., Otte, C-25/95, EU:C:1996:295, pkt 22).

35 W niniejszej sprawie w zakresie, w jakim sąd odsyłaćcy zmierza do ustalenia, czy świadczenie rozpatrywane w postępowaniu głównym należy zakwalifikować jako świadczenie przedemerytalne, czy jako świadczenie z tytułu starości, bezsporne jest, że świadczenie to dotyczy jednego z ryzyk wymienionych w art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004.

36 Jednakże, jeżeli istnieją wątpliwości co do kwalifikacji świadczenia społecznego, dokonanej przez właściwy organ krajowy w oświadczeniu złożonym na podstawie art. 9 rozporządzenia nr 883/2004, do państwa członkowskiego, które złożyło oświadczenie, należy ponowne rozpatrzenie jego zasadności i w odpowiednim przypadku jego zmiana (zob. analogicznie wyrok z dnia 3 marca 2016 r., Komisja/Malta, C-12/14, EU:C:2016:135, pkt 39).

37 Trybunał orzekł w tym kontekście, że sąd krajowy, przed którym toczy się spór dotyczący przepisów krajowych, może zawsze stanąć przed koniecznością wydania rozstrzygnięcia w kwestii kwalifikacji świadczenia rozpatrywanego w przedłożonej mu sprawie, a w razie potrzeby – zwrócić się do Trybunału z pytaniem prejudycjalnym, które tego dotyczy, celem ustalenia, czy te przepisy podlegają zakresowi przedmiotowemu rozporządzenia nr 883/2004 (zob. podobnie wyrok z dnia 3 marca 2016 r., Komisja/Malta, C-12/14, EU:C:2016:135, pkt 43).

38 Wobec tego, że kwalifikacja świadczenia społecznego w rozumieniu rozporządzenia nr 883/2004 powinna zostać dokonana przez dany sąd krajowy w sposób autonomiczny i według elementów konstytutywnych rozpatrywanego świadczenia społecznego, w razie potrzeby poprzez zwrócenie się do Trybunału z pytaniem prejudycjalnym, zakwalifikowanie świadczeń społecznych w oświadczeniu złożonym przez właściwy organ krajowy na podstawie art. 9 tego rozporządzenia nie może mieć definitywnego charakteru.

39 Główny cel rozporządzenia nr 883/2004, polegający na zapewnieniu koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w ramach swobodnego przepływu pracowników, przy zagwarantowaniu równego traktowania w świetle różnych przepisów krajowych, zostałby bowiem poważnie zagrożony, gdyby każde państwo członkowskie poprzez zaniechanie wpisania niektórych świadczeń społecznych do oświadczenia albo odwrotnie – poprzez ich wpisanie mogło wedle własnego uznania określać zakres stosowania tego rozporządzenia.

40 Tym samym odpowiedź na pytanie pierwsze powinna być następująca: zakwalifikowanie świadczenia społecznego do jednego z działów zabezpieczenia społecznego wymienionych w art. 3 rozporządzenia nr 883/2004, dokonane przez właściwy organ krajowy w oświadczeniu złożonym przez państwo członkowskie na podstawie art. 9 ust. 1 tego rozporządzenia nie ma charakteru definitywnego. Sąd krajowy może dokonać kwalifikacji świadczenia społecznego w sposób autonomiczny i według elementów konstytutywnych rozpatrywanego świadczenia społecznego, w razie potrzeby zwróciwszy się uprzednio do Trybunału z pytaniem prejudycjalnym.

W przedmiocie pytania drugiego

41 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłaćcy zmierza zasadniczo do ustalenia, czy emerytury pomostowe należy uznać za „świadczenie z tytułu starości” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. d) rozporządzenia nr 883/2004, czy za „świadczenie przedemerytalne” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. i) tego rozporządzenia.

42 Należy na wstępie zauważyć, że odpowiedź na to pytanie jest rozstrzygająca dla rozpatrzenia wniosku o przyznanie emerytury pomostowej. Jeżeli bowiem emerytury te należy uznać za „świadczenie z tytułu starości” i jeżeli rozważy się fakt, że ustalenie prawa do takiego

Wzrosty zale?y od odpowiedniego okresu ubezpieczenia, zatrudnienia, prowadzenia dzia?alno?ci na w?asny rachunek czy zamieszkania, w?a?ciwy organ pa?stwa cz?onkowskiego musi uwzgl?dni?, zgodnie z art. 6 rozporz?dzenia nr 883/2004, wszystkie okresy uko?czone na podstawie ustawodawstwa ka?dego innego pa?stwa cz?onkowskiego, a nawet ka?dego innego pa?stwa cz?onkowskiego EOG, tak jak gdyby chodzi?o o okresy uko?czone w pa?stwie cz?onkowskim tego organu. Natomiast, je?li t? emerytura nale?y zakwalifikowa? jako „wzrosty przedemerytalne”, art. 66 rozporz?dzenia nr 883/2004 wyklucza zastosowanie zasady sumowania okresów, przewidzianej w art. 6 tego rozporz?dzenia.

43 Co si? tyczy okre?lenia charakteru rozpatrywanego w post?powaniu g?ównym wzrosty, nale?y przypomnie?, ?e zgodnie z utrwalonym orzecnictwem wzrosty z ubezpieczenia spo?ecznego uznaje si? za posiadaj?ce taki sam charakter, niezale?nie od cech w?a?ciwych ró?nym ustawodawstwom krajowym, gdy ich cel, podstawa wyliczenia i warunki przyznania s? identyczne. Natomiast cechy wy??cznie formalne nie mog? by? uznawane za elementy konstytutywne przy kwalifikacji wzrosty (zob. podobnie wyroki: z dnia 5 lipca 1983 r., Valentini, 171/82, EU:C:1983:189, pkt 13; z dnia 18 lipca 2006 r., De Cuyper, C?406/04, EU:C:2006:491, pkt 25; a tak?e z dnia 11 wrze?nia 2008 r., Petersen, C?228/07, EU:C:2008:494, pkt 21).

44 Trybuna? u?ci?li?, ?e w sytuacji gdy trzeba dokona? rozró?nienia pomi?dzy ró?nymi kategoriami wzrosty z ubezpieczenia spo?ecznego, nale?y uwzgl?dni? ryzyko, które pokrywa ka?de ze wzrosty (wyroki: z dnia 18 lipca 2006 r., De Cuyper, C?406/04, EU:C:2006:491, pkt 27; z dnia 19 wrze?nia 2013 r., Hliddal i Bornand, C?216/12 i C?217/12, EU:C:2013:568, pkt 52).

45 Tym samym zasadnicz? cech? wzrosty z tytu?u staro?ci, o których mowa w art. 3 ust. 1 lit. d) rozporz?dzenia nr 883/2004, jest to, ?e wzrosty te s?u?? zapewnieniu ?róde? utrzymania osobom, które wraz z osi?gni?ciem pewnego wieku ko?cz? dzia?alno?? zarobkow? i nie s? ju? zobowi?zane do pozostawiania do dyspozycji urz?dów pracy (wyrok z dnia 5 lipca 1983 r., Valentini, 171/82, EU:C:1983:189, pkt 14).

46 Natomiast wzrosty przedemerytalne, nawet je?li posiadaj? pewne cechy upodabniaj?ce je do wzrosty z tytu?u staro?ci odno?nie do ich celu, czyli mi?dzy innymi zapewnienia ?rodków utrzymania osobom, które uko?czy?y pewien wiek, ró?ni? si? od nich jednak w szczególno?ci tym, ?e realizuj? inny cel polityki zatrudnienia, przyczyniaj?c si? do zwalniania miejsc pracy zajmowanych przez pracowników zbli?aj?cych si? do emerytury na rzecz m?odszych osób bez pracy, który to cel pojawi? si? w kontek?cie kryzysu gospodarczego, jaki dosi?gn?? Europ? (zob. podobnie wyrok z dnia 5 lipca 1983 r., Valentini, 171/82, EU:C:1983:189, pkt 16, 17). Podobnie w wypadku zaprzestania dzia?alno?ci gospodarczej przez przedsi?biorstwo, przyznanie takiego wzrosty przyczynia si? do zmniejszenia liczby pracowników, z którymi rozwi?zano stosunek pracy i którzy s? obj?ci systemem ubezpieczenia na wypadek bezrobocia (zob. analogicznie wyrok z dnia 11 lipca 1996 r., Otte, C?25/95, EU:C:1996:295, pkt 31).

47 Z tego wynika, ?e wzrosty przedemerytalne s? bardziej zwi?zane z kontekstem kryzysu gospodarczego, restrukturyzacj?, zwolnieniami z pracy i racjonalizacj?.

48 Ponadto należy podkreślić, że o ile ustawowe systemy przedemerytalne nie wchodziły w zakres ustawodawstwa wdrażanego dla systemów zabezpieczenia społecznego pracowników migrujących przed wejściem w życie rozporządzenia nr 883/2004, o tyle pojęcie „ świadczenia przedemerytalnego” jest oddzielnie zdefiniowane w art. 1 lit. x) tego rozporządzenia jako określające wszystkie świadczenia pieniężne inne niż zasiłek dla bezrobotnych lub wcześniejsze świadczenie z tytułu starości, udzielane od określonego wieku pracownikom, którzy ograniczyli, zaprzestali lub zawiesili swój dający wynagrodzenie pracę do wieku, w którym kwalifikują się do emerytury lub do wcześniejszej emerytury, a których otrzymywanie nie jest uzależnione od tego, czy zainteresowana osoba pozostaje w dyspozycji służby zatrudnienia wdrażanego państwa.

49 Zgodnie z tym samym przepisem „ świadczenie przedemerytalne” różni się od „wcześniejszego świadczenia z tytułu starości” tym, że to ostatnie jest udzielane przed osiągnięciem zwykłego wieku emerytalnego i albo jest nadal przyznawane po osiągnięciu wspomnianego wieku, albo jest zastępowane innym świadczeniem z tytułu starości.

50 W świetle tych wątpliwości należy zbadać, czy świadczenie takie jak rozpatrywane w postępowaniu głównym należy uznać za „ świadczenie z tytułu starości” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. d) rozporządzenia nr 883/2004 czy za „ świadczenie przedemerytalne” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. i) tego rozporządzenia.

51 W pierwszej kolejności, co się tyczy celu świadczenia rozpatrywanego w postępowaniu głównym, z art. 3 ustawy o emeryturach pomostowych, a w szczególności z jego ust. 1 i 3 wynika, że o emeryturę pomostową mogą ubiegać się pracownicy, którzy wykonywali prace związane z czynnikami ryzyka w szczególnych warunkach środowiska pracy, które mogły spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia, albo prace, które mimo postępu technicznego wymagają szczególnych zdolności psychofizycznych, ulegających w wyniku procesu starzenia się ograniczeniu lub zmniejszeniu jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego w takim stopniu, że ich wykonywanie na dotychczasowym stanowisku jest utrudnione, a nawet pracownicy, którzy nie mogli już zapewnić wykonania prac o szczególnym charakterze takich jak wymagające szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności, których możliwości należytego wykonywania w sposób niezagrażający zdrowiu lub życiu innych osób zmniejsza się na skutek związanego z procesem starzenia się pogorszenia sprawności psychofizycznej.

52 Nawet jeżeli, a priori, uprawniony do emerytury pomostowej, jak pracownik korzystający ze świadczenia przedemerytalnego w rozumieniu art. 1 lit. x) rozporządzenia nr 883/2004, zaprzestaje pracy zarobkowej lub ją zawiesi do czasu osiągnięcia wieku emerytalnego, to jednak emerytura pomostowa nie jest związana z sytuacją na rynku pracy w kontekście kryzysu gospodarczego ani z kondycją ekonomiczną przedsiębiorstwa w ramach restrukturyzacji, lecz wyłącznie z charakterem pracy, która ma szczególny charakter albo jest wykonywana w szczególnych warunkach.

53 Ponadto, skoro rozpatrywane przepisy krajowe odnoszą się wyraźnie do procesu starzenia się pracowników, a w żadnym razie nie wspominają o celu w postaci zwalniania miejsc pracy na rzecz młodszych pracowników, to tym bardziej świadczenie rozpatrywane w postępowaniu głównym ma związek ze świadczeniem z tytułu starości.

54 Następnie, co się tyczy podstawy obliczenia świadczenia rozpatrywanego w postępowaniu głównym, z postanowienia odsyłczego wynika zasadniczo, że kwota emerytury pomostowej jest określana według kwoty emerytury, ponieważ art. 14 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych uściśla, że kwota emerytury pomostowej nie może być niższa niż kwota najniższej emerytury, o której mowa w ustawie emerytalnej. Dodatkowo art. 18, 19 i 20 ustawy o emeryturach pomostowych przewidują prawa do dodatku pielęgnacyjnego, renty rodzinnej oraz zasiłku

pogrzebowego, na zasadach określonych w ustawie emerytalnej.

55 Wreszcie, co się dotyczy warunków przyznania świadczenia rozpatrywanego w postępowaniu głównym, należy zauważyć, że art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych określa ogólne warunki dotyczące wieku, stażu pracy na danym stanowisku, a także wykazania odpowiednio długich okresów składkowych i nieskładkowych, które są zasadniczo wymogami dotyczącymi przyznania świadczeń z tytułu starości, różniącymi się od ogólnie przyjmowanych warunków przyznawania świadczeń przedemerytalnych.

56 Co się dotyczy w szczególności utraty prawa do emerytury pomostowej, należy podkreślić, że chociaż z art. 16 ustawy o emeryturach pomostowych wynika, iż prawo do emerytury pomostowej ustaje z dniem poprzedzającym dzień nabycia prawa do emerytury, akta sprawy przedłożone Trybunałowi nie zawierają żadnych informacji pozwalających wykluczyć, że chodzi o wcześniejsze świadczenia z tytułu starości w rozumieniu art. 1 lit. x) rozporządzenia nr 883/2004 w zakresie, w jakim emerytura pomostowa będzie nadal wypłacana po osiągnięciu zwykłego wieku emerytalnego lub zostanie zastąpiona innym świadczeniem z tytułu starości.

57 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że zarówno z celu świadczenia rozpatrywanego w postępowaniu głównym, jak i z podstawy jego wyliczenia oraz warunków jego przyznania wynika, że takie świadczenie dotyczy ryzyka starości, o którym mowa w art. 3 ust. 1 lit. d) rozporządzenia nr 883/2004 i że tym samym zasada sumowania okresów znajduje wobec niego zastosowanie.

58 W konsekwencji odpowiedź na pytanie drugie powinna być następująca: świadczenie takie jak rozpatrywane w postępowaniu głównym należy uznać za „świadczenie z tytułu starości” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. d) rozporządzenia nr 883/2004.

W przedmiocie pytania trzeciego

59 Zważywszy na odpowiedzi udzielone na dwa pierwsze pytania, pytanie trzecie nie wymaga odpowiedzi.

W przedmiocie kosztów

60 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (dziesiąta izba) orzeka, co następuje:

1) Zakwalifikowanie świadczenia społecznego do jednego z działań zabezpieczenia społecznego wymienionych w art. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, dokonane przez właściwy organ krajowy w odwołaniu złożonym przez państwo członkowskie na podstawie art. 9 ust. 1 tego rozporządzenia nie ma charakteru definitywnego. Sąd krajowy może dokonać kwalifikacji świadczenia społecznego w sposób autonomiczny i według elementów konstytutywnych rozpatrywanego świadczenia społecznego, w razie potrzeby **zwróciwszy się uprzednio** do Trybunału z pytaniem prejudycjalnym.

2) ?wiadczenie takie jak rozpatrywane w post?powaniu g?ównym nale?y uzna? za „?wiadczenie z tytu?u staro?ci” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. d) rozporz?dzenia nr 883/2004.

Borg Barthet

Berger

Biltgen

Wyrok og?oszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 30 maja 2018 r.

Sekretarz

Pe?ni?cy obowi?zki prezesa dziesi?tej izby

A. Calot Escobar

A. Borg Barthet

* J?zyk post?powania: polski.